

TAIWAN ÉS A SZÁRAZFÖLDI KÍNA GAZDASÁGI ÉS POLITIKAI KAPCSOLATAI A SONG-KORTÓL NAPJAINKIG

T 043152 sz. OTKA pályázat

2003–2006

Témavezető: Dr. Mészáros Klára

SZAKMAI ZÁRÓJELENTÉS

1. A kutatás résztvevői

A kutatásban az eredeti pályázatnak megfelelően két személy, Dr. Mészáros Klára és Dr. Salát Gergely vett részt.

2. A kutatás konkrét eredményei

A kutatás során kilenc tanulmány született a pályázat témakörében:

- „Taiwan nyelvi-etnikai rétegződésének kialakulása” (Salát Gergely)
- „Taiwan a 17. században” (Salát Gergely)
- „Taiwan mint a Qing Birodalom prefektúrája” (Salát Gergely)
- „Az első köztársaság és a japán uralom Taiwanon” (Salát Gergely)
- „A taiwani identitás gyökerei és ellentmondásai” (Mészáros Klára)
- „A »taiwani kérdés« gyökerei” (Mészáros Klára)
- „Taiwan gazdasága 1949 után” (Mészáros Klára)
- „Taiwan a Kínai Népköztársaság »árnyékában« (Mészáros Klára)
- „Kínai jelen és jövő” (Mészáros Klára)

A tanulmányok – a már megjelent utolsó kivételével – az előzetes tervnek megfelelően várhatóan 2007 első felében jelennek meg a *Taiwan – múlt, jelen és jövő* című tanulmánykötetben.

3. A kutatás módszerei

Mivel a kutatás alapvető célja a múlt, a jelen és a jövő bemutatása, ennek következtében a módszertan tekintetében is különféle megoldásokat kellett kidolgozni. Kutatásaink során egyaránt alkalmaztuk a hagyományos filológia, valamint a közgazdaságtani, a politikatudományi, a szociológiai és szociálpszichológiai elemzés induktív és deduktív módszereit, emellett a jövőkutatás egyes prognosztikai módszereit is alkalmaztuk.

4. A kutatás legfontosabb megállapításai

A kutatás célja azoknak az okoknak és összefüggéseknek, belső és külső tényezőknek a feltárása volt, amelyek végigkísérik Taiwan politikai, gazdasági és történelmi fejlődését a gyökerektől egészen a jelenig. A kínai országrészeket illetően – merőben eltérő társadalmi-gazdasági és eszmei-politikai berendezkedésük ellenére – kirajzolódnak azok a történelmileg kialakult jellegzetességek és sajátosságok, amelyek kizárólag csak a négyezer éves, hagyományos kínai civilizáció és kultúra eredményein nevelkedett kínai emberekre jellemzők. Mindezek eddig is elég erősnek bizonyultak ahhoz, hogy megőrizték és ápolják az etnikai összetartozás és szolidaritás érzését. Feltételezésünk szerint Taiwannak a szárazföldi Kínával való békés egyesítésére valamikor sor fog kerülni, annak ellenére, hogy a taiwani „Kínai Köztársaság” mai vezetői a szigetországnak csupán a Kínához, de semmiképpen sem a Kínai Népköztársasághoz való tartozást ismerik el, azaz saját, önálló politikai entitásukat hangsúlyozzák.

5. A kutatást nehezítő tényezők

A Taiwan és a szárazföldi Kína közötti kapcsolatok kutatása azokhoz az érzékeny területekhez tartozik, amelyek megítélését az adott kor és a témát kutató személy politikai meggyőződése határozza meg. Ennek következtében Kínában a Taiwan-kutatás feladata annak a bebizonyítása, hogy Taiwan elidegeníthetetlen része Kínának. Amennyiben elfogadjuk azt, hogy csak egy Kína létezik, akkor a pekingi vezetésnek történelmi joga visszaszerezni a szigetet. A Taiwan-kutatásban azonban nem csak a szárazföldi kínai, de a taiwani történészeknek is megvannak a tiltott területei. Ennek első vetületét azok a politikai erők és szempontok alkotják, amelyek a Taiwanon belüli politikai-gazdasági viszonyok határozzák meg. Ebből a megközelítésből a taiwani sem különbözik a kínai mentalitástól, amely ugyancsak gátját állja az érdemi dialógus kibontakozásának.

A Kuomintang-rezsim 1949 utáni megszilárdulásával bebizonyosodott az is, hogy a Kína feletti hatalom visszaszerzésére a taibei kormánynak semmi reménye nincs. Így aztán a Taiwanon élő azon kínai tudósoknak érdeklődése, akik nem akarnak politikai csatározásokba és ideológiai vitákba bocsátkozni, egyre inkább a sziget múltja felé fordult. A Taiwan-kutatás az 1970-es évek végétől kapott új lendületet, amelyben az átpolitizált nagy összefoglaló munkák helyett a kutatók inkább a szakmai igényű rész kérdéseket részesítették előnyben. A politikai nyomás enyhültével – a különösen érzékeny területek kivételével – a két kínai entitás kérdéseit ma már szabadon lehet kutatni.

6. Részletes jelentés

6.1. „Taiwan nyelvi-etnikai rétegződésének kialakulása” (Salát Gergely)

A mai Taiwan nyelvi, kulturális, etnikai szempontból a térség egyik legösszetettebb entitása. Ez az összetettség évszázadok során, általában nem szerves fejlődés alapján, hanem betelepedők és hódítók egymást követő hullámaival alakult ki, s mind a taiwani belpolitikában, mind a taiwani-kínai viszonyban fontos tényezőként hat. A Taiwan a 17. század előtt lakó nem han őslakosok eredetileg is több tucat különböző nyelvű és kultúrájú törzsre oszlottak, s ma is nagy különbségek vannak köztük. A 17. századtól tömegesen érkező kínai bevándorlók a birodalomnak nem egy pontjáról, hanem különböző területekről érkeztek, s egymástól különböző nyelvjárásokat beszéltek. Így Taiwan már a 17. századtól különleges helyzetben volt abból a szempontból, hogy itt síkvidéki („civilizált”) és hegyi („vad”) bennszülöttek különböző törzsei, hakkák és quanzhoui, illetve zhangzhoui hokkienek éltek együtt, gyakori konfliktusok közepette. A képletet bonyolította a holland uralom kulturális hatása, illetve az, hogy a Taiwan a birodalomba betagozó Qing-dinasztia nem kínai, hanem mandzsu származású volt. Újabb törés következett be a 19. század végén, amikor a japán gyarmatosítással megindult egyrészt a japán betelepedés, másrészt az eredeti lakosok erőltetett eljapánosítása. 1949 után pedig 3 millió – jórészt északról származó – szárazföldi kínai menekült a szigetre, ahol a politikai hatalmat átveve megkezdték az észak-kínai nyelv, kultúra és a kínai identitás néha erőszakba hajló propagálását. Az 1980-as évektől zajló demokratizációs folyamat során felszínre kerültek a lakosok eltérő gyökerei, a sziget multikulturális jellege, ami egyrészt a taiwani identitás megerősödésével jár, másrészt – a politika szintjén is – jelentősen befolyásolja a szárazföldhöz való viszonyt.

6.2. „Taiwan a 17. században” (Salát Gergely)

A 17. században a szigetért éles verseny folyt Taiwan – pontosabban a nyugati síkság – birtoklásáért az egymást váltó kínai dinasztiák (Ming, Qing), a japánok, a spanyolok, a portugálok, a hollandok és a kevert etnikumú kalózcsoportok között. Ekkor vált Taiwan először a nemzetközi események egyik csomópontjává, s ettől az időszaktól fogva fordult a mindenkori pekingi kormányzat figyelme a sziget felé. A holland és kínai behatolás meghatározó hatással volt Taiwan gazdaságára (fejlett földműves technikák elterjedése, rizs- és cukornádtermesztés, bekapcsolódás a világkereskedelembé). Ez a korszak jelentősen befolyásolta a sziget későbbi sorsát: ekkor alakultak ki a mai nyelvi-etnikai-kulturális megosztottság és együttélés gyökerei, s jelentős részben ide vezethetők vissza a szigetre vonatkozó kínai igények, csakúgy, mint az önálló taiwani identitás alapjai.

A 17. század eseményei – pl. Koxinga harcai – jelentős szerepet játszanak a mai politikában is, minden érintett oldalon. Koxingának jelentős kultusza van mind a szárazföldi Kínában, mind Taiwanon, mind Japánban. Ez is jelzi, hogy a taiwani történelem kutatása mennyire átpolitizált. Emellett a korszak – a holland gyarmatosítók elűzése révén – nagyban hozzájárult ahhoz, hogy Taiwan a nyugatiak előtt is ismertté vált, s a továbbiakban már mint fontos kereskedelmi csomópontra tekintettek rá.

6.3. „Taiwan mint a Qing Birodalom prefektúrája” (Salát Gergely)

A Taiwan birtoklásáért folytatott harcból végül a mandzsu Qing-dinasztia került ki győztesen, s a 17. század végétől megindult a sziget elkínaiasítása, mely folyamat máig sem zárult le. Ez időtől fogva Taiwan betagozódott a mandzsu birodalomba, s a sziget Kína többé-kevésbé szerves részévé vált. Ugyanakkor az a tény, hogy a szigetet meghódító dinasztia nem kínai eredetű volt, érvet szolgáltat a Taiwan önállóságát pártolók számára. Az időszakos tiltások ellenére a hanok egyre nagyobb számban telepedtek be, s meghonosították a kínai császári közigazgatás és törvénykezés módszereit. Ugyanekkor e módszerek idomultak a helyi viszonyokhoz, s kialakult egy viszonylag speciális taiwani adminisztrációs szervezet és gyakorlat. A szárazföldi Kínával ellentétben Taiwan multikulturális, soknyelvű s meglehetősen instabil társadalmú terület volt, melyre a kínai közigazgatás csak részben terjedt ki. Konfliktusok adódtak a szárazföldről idevezényelt hivatalnokok és katonák, a síkvidéki őslakosok, a hegylakók, a hakka, zhangzhoui és quanzhou bevándorlók különböző csoportjai

között, melyek több alkalommal is általános felkelésekben torkolltak. A helyzethez idomulva a hatóságoknak a szárazföldről eltérő kormányzati módszereket és intézkedéseket kellett alkalmazniuk, például az adóztatásban kénytelenek voltak megkülönböztetni a bennszülöttek és a kínaiak földjeit. A birodalomhoz hű taiwani elit létrehozása érdekében a sziget számára magasabb vizsgakvótákat szabtak meg, s szeparációs politikát folytattak a letelepült elemek és a hegyvidéki bennszülöttek, illetve a különböző helyről származó bevándorlók között.

6.4. „Az első köztársaság és a japán uralom Taiwanon” (Salát Gergely)

Egy rövid köztársasági kísérlet – ez volt Ázsia történelmének első köztársasága – és a shimonoseki béke után Taiwan japán fennhatóság alá került, ám a kínai befolyás és hagyományok továbbra is érvényesültek. A japánok saját gazdasági forrásaik növelése érdekében iparosító politikát folytattak a szigeten, s ezzel hozzájárultak Taiwan fejlődéséhez, ugyanakkor elvágták az önálló fejlődés lehetőségét. Így a japán örökség megítélése kettős: egyszerre volt jellemző a legmodernebb termelési, szolgáltatási, közlekedési stb. technikák erőltetett elterjesztése – ami megalapozta a későbbi „taiwani gazdasági csodát” –, illetve a durva nemzeti elnyomás, például az erőltetett eljapánosítás. A japán uralom alatt a szárazfölddel való kapcsolatok nem szakadtak meg, tovább folyt a han betelepülés, s a kínai kormányzat nem mondott le a sziget visszaszerzéséről, igaz, nem is tett konkrét lépéseket erre.

A korszakot illetően a mai napig meghatározó az a tény, hogy az 1895–1945 közötti időszakban vált el – több évszázados közös fejlődés után – Taiwan sorsa Kínától, s ekkorra tehető a legújabb kori taiwani identitás kialakulásának kezdete. A mandzsu dinasztia jelentősebb ellenkezés nélkül mondott le a szigetről, s a második világháború utáni években a sziget visszatérte a szárazföldről érkezettek és az eleve ott lakók közötti súlyos konfliktusokkal járt, ami gyengítette a Taiwan Kínához kötő szálakat, illetve máig erősíti a függetlenségpártiak érveit.

6.5. „A taiwani identitás gyökerei és ellentmondásai” (Mészáros Klára)

Taiwan szigetét eredetileg maláj eredetű törzsek lakták, majd a 13. század elején megindult a kínai telepesek eleinte elenyésző, később hatalmas áradattá váló bevándorlása. Az őslakosságot viszonylag rövid időn belül kiszorították a Kína közeli partvidéki területekről. A bevándorló hanok által idővel a szigetre kiterjedt a kínai állam fennhatósága is. Az 1896-os

shimonoseki békével Taiwan elszakadt a kínai államtól, japán megszállás, gyarmati uralom alá került. A japán uralom a második világháborúval ért véget, a Chiang Kai-shek vezette Kuomintang a szigetet visszacsatolta az anyaországhoz.

A demokratizálódási folyamat hozta felszínre – az 1980-as évek közepétől – az etnikai különbségek kérdését. Az utóbbi évtizedben vannak, akik Taiwan egyik legnagyobb problémájának az etnikai megosztottságot tartják. A Taiwanon élők között megkülönböztetik a „taiwaniakat”, ezek teszik ki az ott élő kínaiak 87 %-át. Ezen belül meg lehet különböztetni a hokkieneket és a hakkákat. A másik kategóriát a szárazföldről áttelepültek képezik. A korábbi bennszülöttek aránya a szigeten jelenleg 2 %. A kínai származású lakosok két csoportra oszlanak: 1) Az egyik csoportot az 1940-es évek menekültjei és azok leszármazottjai képezik, akik különböző szárazföldi tartományokból származnak. 2) Taiwan korábbi telepeseinek leszármazottjai. Ez utóbbi csoportból kerülnek ki azok, akik legkevésbé azonosulnak a szárazföldi Kínával. Az eltérő származási hely, nyelv, illetve a betelepedés ideje alapján a taiwani társadalom különböző nyelvi-etnikai rétegekből áll, s ezek a különbségek – különösen demokratikus körülmények között – komoly politikai tényezőt jelentenek. A szárazföldi Kínához való hozzáállást jelentősen befolyásolja az adott szavazópolgár származása, ami aztán a képviselői demokrácia jellege folytán a kormánypolitikában is megjelenik, ezáltal befolyásolva a két entitás kapcsolatainak alakulását.

6.6. „A »taiwani kérdés« gyökerei” (Mészáros Klára)

Taiwan sajátos politikai rendszerének kialakulása Kína viharos, tragikus fordulatokban bővelkedő 20. századi történelmének egyik külön fejezete. A második világháború utáni polgárháború 1949-ben a Kuomintang teljes vereségével zárult. Chiang Kai-shek és hívei a kínai szárazföld elhagyására kényszerültek. Harry S. Truman amerikai elnök és Dean Acheson államtitkár hajlott arra, hogy átengedjék a szigetet a kommunista szárazföldi erőknek, de az észak-koreai erők Dél-Korea elleni támadásával megváltozott a helyzet. 1950 júniusától Taiwan szigetének megtartása stratégiai fontosságúvá vált. Gyakorlatilag ez volt az a történelmi pillanat, amelyhez a taiwani kérdés megszületése köthető.

A Taiwan jövőjét, a taiwani kérdés megoldását formáló tényezők első vetületét azok a politikai erők és szempontok alkotják, amelyek a Taiwanon belüli politikai és gazdasági viszonyokat határozzák meg. Legalább ennyire fontos azonban az a másik akarat, amelyet a

Kínai Népköztársaság oldaláról fogalmazzuk meg. A harmadik, a nemzetközi közösség és a politikai erőközpontok, mindenképp az USA szerepe fontos, de az első két akaratához képest inkább motiváló, mint meghatározó szereppel bír.

Integráló erőként szerepet játszhat az a kérdéskör is, amelyet a „gazdaság a Kínai Népköztársaság árnyékában” kifejezéssel lehet leginkább körülírni. A Kína és Taiwan közötti kapcsolatok jellegét a nagyfokú politikai feszültség és a gazdasági kooperáció kettőssége határozza meg. A gazdasági érdekek elsöpörték a taiwani hatóságok biztonságpolitikai megfontolásait. A szárazföldről érkező nyersanyagok, félkész termékek, fogyasztási cikkek, tőke és migráció mozgását még sikerült ellenőrzés alá vonni, de a Taiwanról a kínai szárazföldre irányuló áru-, tőke-, és népességmozgás korlátozása sikertelennek bizonyult. A gazdasági kapcsolatok erősítése fenyegetést jelenthet a sziget biztonsága és politikai rugalmasságának megőrzése számára. A taiwani beruházások közvetlenül is növelik a kínai gazdaság erejét, amellyel a taiwani ügyekbe való beavatkozás lehetősége is megnő. Az információs szektorba irányuló taiwani befektetések egyben a kínai katonai technológia fejlesztéséhez is hozzájárulnak. Ugyanakkor a taiwani üzletembereknek olyan Kína iránt elkötelezett csoportja is kialakult, amelyet gazdasági érdeke és profitja a kínai piachoz köt. Számukra alapvető érdek a politikai kockázat csökkentése. A gazdaság kétségtelenül szerepet játszik a politikai egységesülésben.

A gazdasági kapcsolat azonban önmagában nem garantálhatja az egyesülés békés lehetőségét. A taiwani politikai érdekek, a biztonsági tényezők és nemzetközi kapcsolatok mellett olyan szempontok is szerepet kapnak, mint az identitás, az értékrend és a nemzeti büszkeség.

A Kínai Népköztársaság és a „Kínai Köztársaság” közötti ellentétek még a taiwani kérdést megelőző időszakhoz nyúlnak vissza. A kutatott téma szempontjából a II. világháborút követő időszak meghatározónak bizonyult a két kínai entitás alakulásában. Az 1947. február 28-i incidens kapcsán rendült meg első ízben a szárazföldi erőkkel szembeni bizalom. A fegyveres konfrontációk évtizedei után a Taiwani-szoros menti kapcsolatok a 80-as években kezdtek erősödni. 1990 októberében hozták létre a Nemzeti Egységesítési Tanácsot (National Unification Council, MAC) Taiwanon. A Szoros-közi Kapcsolatok Alapítványa (Strait Exchange Foundation, SEF) taiwani részről, a Taiwani-szoros-közi Kapcsolatok Szövetsége (Association for Relations across the Taiwan Strait, ARATS) szárazföldi részről vállalja föl azt az összekötő szerepet, amelyen keresztül próbálják az eltérő érdekeket egyeztetni. Ennek

során kell foglalkozni azzal az átalakulási folyamattal, amelyet a kínai „országrészek” integrációja – Hongkong és Makaó – jelent. Az „egy Kína elv” lényegi elemeinek megtartásával, a KNK többféle variációval – az „egy Kína három rendszertől” az „egy Kína , 4 zónáig” bezárólag – próbálja Taiwan számára elfogadhatóvá tenni az egyesítést.

A kínai kérdés nemzetközi vetülete képezte azoknak a kutatásoknak a tárgyát, amelyek egyrészt a taiwani kérdés nemzetközi, biztonságpolitikai vonzatait kívánják áttekinteni és értelmezni, másrészt pedig Taiwan kényszerű, a KNK által generált elszigeteltségének következményeit elemezni. Biztonságpolitikai vonatkozásban mindenképp előtérbe kell tenni a KNK-Taiwan-USA háromszöget, továbbá a Szovjetunió szerepét kell figyelembe venni. Taiwan 1949-et követően jogfolytonossági alapon volt tagja a fontosabb nemzetközi szervezeteknek. Az USA támogatásával ez a helyzet két évtizeden át volt tartható. Az 1970-es évek elejétől azonban gyökeresen megváltozott a helyzet. Nixon pekingi látogatását követően a Taiwannal diplomáciai kapcsolatot kiépítő országok sora szakította meg hivatalos kapcsolatait a szigettel. Innen datálódik azoknak a kísérleteknek a sora, amely az elszigetelődés áttörésére irányul. Az ellenzéki támadások és a terjeszkedő tőke nyomására kényszerült a KMT-vezetés olyan belpolitikai intézkedések meglépésére, amelyek a demokratizálódás és a nemzetközi elzártság oldása irányában hatottak. Egyrészt ezeknek a kísérleteknek – ENSZ, GATT/WTO tagság visszaszerzése, jelenleg az Egészségügyi Világszervezet (WHO) megfigyelői státuszának elnyerése, a diplomáciai elszigeteltségből való kitörési manőverek – kapcsán, valamint a függetlenségi törekvések miatt alakulnak ki olyan feszült helyzetek, amelyek eszkalálódása a térség biztonságának egészét is veszélyeztethetik.

6.7. „Taiwan gazdasága 1949 után” (Mészáros Klára)

Az 1949-et követően folytatott stabilizációs politika elemeit a földreform, a radikális pénzügyi reform és a tizenöt éves amerikai segélyprogram képezte. A taiwani gazdaság legsikeresebb korszaka az 1960-as évtized, amely megalapozta a következő időszak sikereit. Ez volt az az időszak, amikor Taiwan az importhelyettesítő stratégiáról átállt az exportorientált gyakorlatra. Az 1970-es évek olajválságára a kormány radikális ár- és kamatemeléssel válaszolt. Az új feltételekhez való alkalmazkodás kulcsszava a liberalizálás, internacionalizálás és a szisztematizálás lett. A taiwani gazdaság a 90-es években is megtartotta a világszerte lényegesen meghaladó növekedési dinamizmusát. Taiwan napjainkban is őrizni tudja versenyképességét, ezen a területen 2004-ben a 4. volt a világon.

Taiwan ma már Kelet- és Délkelet-Ázsia egyik legjelentősebb gazdasági középhatalma.

Taiwan gazdasági sikereinek alapját a gazdaságpolitika stratégiai jellege képezi. Ennek a stratégiának a sajátossága az ideológiamentesség és az ország fejlettségi szintjének, adottságainak reális felmérése, továbbá a világgazdasági környezethez való alkalmazkodás. A gazdaságpolitika elsődleges prioritását a kiszámíthatóság, a gazdasági és társadalmi stabilitás és az egyensúly megőrzése adja. Az állam szerepe a gazdasági folyamatok irányításában jelentős, de a beavatkozás mindig kiszámíthatóan az adott fejlődési szakaszra jellemző, egyértelműen meghatározott, illetve a meghirdetett állami szándékokon alapul. Az állami szektor fokozatosan vonult ki a termelési struktúrából, ugyanakkor beruházások terén szerepvállalását megőrizte.

Taiwan a szigorodó külső feltételrendszer nyomására állt át a magasabb igény szintet kielégítő, korszerű technikát hordozó cikkek, az anyag- és energiatakarékos, magas hozzáadott értékű termékek gyártására. A technológia-intenzív növekedési pályára történő átállásban meghatározó szerepet kaptak az olyan ún. közvetett eszközök, mint az oktatás, szakképzés és továbbképzés, valamint a K+F és az innováció ösztönzése.

6.8. „Taiwan a Kínai Népköztársaság »árnyékában«” (Mészáros Klára)

A Kínai Népköztársaság és Taiwan közötti politikai feszültségek már önmagukban is olyan gátakat képeznek, amelyeket az együttműködés egy bizonyos szintjén túl – az alapprobléma rendezése nélkül – már kezelni nem lehet. Miután mindkét kormánynak szembesülnie kell a kétoldalú gazdasági érdekeltség realitásával, megpróbálják az együttműködés gazdasági oldalát leválasztani az elszigetelődés politikai gyakorlatától. A politika és az üzleti ügyek szétválasztása természetesen nem minden esetben sikerül. A gazdasági kapcsolatok ennek ellenére gyorsan fejlődnek.

Összegezőként megállapítható, hogy a gazdasági kapcsolatok kétségtelenül nagy szerepet játszhatnak a politikai egységesülésben. A gazdasági kapocs azonban önmagában nem garantálhatja a békés egyesülést. Taiwan politikai jövőjének megoldása sok összetevős feladat, amelyben a gazdasági és politikai érdekek, a biztonsági tényezők és nemzetközi kapcsolatok mellett, olyan szempontok is szerepet kapnak, mint az identitás, az értékrend és a nemzeti büszkeség stb.

A szárazföldi és taiwani entitások időközben oly mértékben váltak gazdaságilag egymásra utalttá, hogy a szankciók bevetése mindkét felet súlyosan károsítaná. A gazdasági érdekek egyre inkább a szárazföldi üzletekhez és beruházásokhoz kötődnek. A taiwani hatóságok igyekezete a Kínától való elszigetelődésre, a kínai területre irányuló taiwani áru-, tőke- és népességmozgás korlátozására sikertelennek bizonyult. A kérdés végül is úgy vetődhet fel, hogy a nemzetbiztonsági megfontolások vagy a gazdasági racionalizmus élveznek-e elsőbbséget. Az utóbbi évek tapasztalata alapján egyelőre a gazdasági érdekek dominálnak. Ennek következtében a kiéleződött helyzetekben eddig még mindig sikerült feloldani a feszültséget. A Taiwani-szoros két partjának gazdasági integrációja lehet az az áthidaló megoldás, amely előreviheti a szoros két partjának gazdasági integrációját, majd azt követően az ország békés egyesítését. Ebben a folyamatban az időtényező rendkívül fontos. Minél tovább sikerül megőrizni a sziget önállóságát, annál nagyobb az esély arra, hogy egy taiwanihoz hasonló demokratizálódási folyamat a szárazföldi Kínában is beindulhat.

6.9. „Kínai jelen és jövő” (Mészáros Klára)

A Kínai Népköztársaságban az elmúlt három évtizedben lezajlott fejlődés nagyban befolyásolja a Taiwan előtt álló perspektívákat. Az ezredforduló gazdasági prioritásai Kínában az alábbiak: 1) kis és közepes méretű magánvállalatok és vállalkozások alapítása; 2) a nagy állami vállalatok átalakítása; 3) új pénzügyi rendszer kiépítése; 4) a piacgazdaságnak megfelelő jogi és törvénykezési gyakorlat általánossá tétele.

Az átalakulások sikerét az igen kedvező makrogazdasági mutatók jelzik. 1979–2000 között a kínai GDP évi átlagban 9,3%-kal emelkedett, s ez megnövelte az ország világhatalmi súlyát. Ezzel párhuzamosan azonban új problémák is jelentkeztek: munkanélküliség, belső migráció, a társadalmi különbségek növekedése, bűnözés, fekete gazdaság, korrupció. Az, hogy ezeken sikerül-e az országnak úrrá lennie, nagyban meghatározza az egész ázsiai térség jövőjét.

Taiwan fejlődése, világgazdasági pozíciója és a sziget jövőjének alakulása meghatározó módon függ a Kínai Népköztársaságtól. A Kínai Népköztársaság, az USA és a „Kínai Köztársaság” képezi azt a hatalmi háromszöget, amelyben végül is Taiwan sorsa el fog dőlni. Taiwan a KNK által ajánlott megoldást, az „egy Kína” elvet és az „egy ország, két rendszer” formulát nem fogadja el. Az „egy ország, két egyenjogú politikai entitás” modellt pedig a

KNK utasítja el. A kialakult *modus vivendi* szerint a KNK csak Taiwan függetlenségének kikiáltásakor támadja meg a szigetet, a taiwaniak pedig megtámadás esetén deklarálják a függetlenséget.

7. A kutatás eredményeinek hasznosítása az oktatásban

Dr. Mészáros Klára témavezető a 2003-2006 között, Dr. Salát Gergely 2006-tól minden szemeszterben sinológiai szakkollégiumot és közismereti kurzust tartott az ELTE BTK Kelet-ázsiai Tanszékén Taiwan történetéről, amelyen kínai és történelem szakos hallgatók vettek részt. A kurzusok a jövőben is folytatódnak, sőt, 2007 őszétől a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karán is meg lesznek hirdetve. Az ELTE BTK Kelet-ázsiai Tanszék tervezi az előadássorozat anyagának egyetemi jegyzetként való megjelentetését, illetve on-line hozzáférhetővé tételét. Néhány óra anyaga – számítógépes prezentáció formájában – már letölthető a www.btk.elte.hu/kinai honlapról. A témavezető világgazdaságtant tanít a Szegedi Tudományegyetemen, mely kurzusnak fontos elemét képezi a kínai entitások világgazdasági szerepének elemzése, így a kutatás eredményei a közgazdászképzésbe is beépülnek. Salát Gergely kínai történelmi témájú szemináriumokat és előadásokat tart az ELTE BTK Kelet-ázsiai Tanszékén, amelyekbe beépíti a kutatás eredményeit.

8. Eltérés a pályázatban foglaltaktól

A projekt pénzügyi adminisztrációja 2005-2006 fordulóján a Kőrösi Csoma Társaságtól átkerült az MTA Világgazdasági Kutató Intézethez. Az elhúzódó átadás-átvétel a kutatási munkát nem befolyásolta, de a pályázat pénzügyeinek kezelését lassította, így a kutatási periódus végéig, 2006 decemberéig több mint 817000 forint nem került felhasználásra. A kutatók kérelmezik az OTKA irodát annak engedélyezésére, hogy a fennmaradó összeget 2007 első félévében a kutatások eredményeként létrejött tanulmányoknak egy gyűjteményes kötetben való megjelentetésére lehessen fordítani.

Budapest, 2007. február 25.

Dr. Mészáros Klára
témavezető